

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปอยู่แล้วว่า ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยนั้นมีเป้าหมายที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพราะฉะนั้นกระบวนการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจับกุม การควบคุม การสืบสวนสอบสวน การฟ้องร้องคดีและการพิจารณาพิพากษาคดีย่อมมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความจริงจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏจากพยานหลักฐานต่าง ๆ ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ โดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยแต่เดิมนั้นมิได้มีการแยกการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้ใหญ่แต่อย่างใด ต่อมาแนวความคิดก็ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยเริ่มมีการให้ความสำคัญแก่เด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเด็กและเยาวชนยังอยู่ในวัยที่เริ่มต้นของการพัฒนา จำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแลและช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและการพัฒนาทางสังคม อีกทั้งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีความสำคัญยิ่งของสังคมและประเทศชาติ เนื่องจากเด็กและเยาวชนในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า เป็นอนาคตของชาติ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูกล่อมเกลาคเด็กและเยาวชนร่วมกับสถาบันพื้นฐานอื่นในสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน เพื่อให้อนาคตของชาตินี้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและสร้างสรรค์จรร โลงชาติ บ้านเมืองให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

มาตรการทางกฎหมายเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการที่ใช้เป็นกลไกในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่อาจจะพลัดพลั้งหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปในทางกระทำความผิด ซึ่งอาจจะเกิดจากความโง่เขลาเขาวัววัย การถูกชักจูงใจไปในทางที่ผิดได้ง่าย ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนโดยมาตรการทางกฎหมายจึงต้องมีความแตกต่างไปจากกรณีผู้ใหญ่เป็นผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ในการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชนมิได้มีเป้าหมายเพียงแต่การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความผิด สภาพแวดล้อมและสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนอันเป็นเหตุให้บุคคลนั้นกระทำความผิดเพื่อที่จะได้หาวิธีการที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนเหล่านั้นมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงให้กลับตัวเป็นคนดีต่อไปในอนาคต

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยทั่วไปในนานาประเทศสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกคือ การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่ตกอยู่ในฐานะผู้ต้องหาหรือถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดซึ่งประเทศไทยเองก็เช่นเดียวกับนานาประเทศที่ได้ตระหนักเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคลดังจะเห็นได้จากการบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โดยในส่วนของเด็กและเยาวชนที่ต้องการหาว่ากระทำความผิดอาญานั้นนอกจากจะได้รับความคุ้มครองและการปฏิบัติดังเช่นเดียวกับผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่แล้วยังได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษ โดยจะมีวิธีการที่ใช้สำหรับเด็กและเยาวชนและมีการนำพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาใช้อีกด้วยซึ่งในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับเด็กและเยาวชนนั้นมุ่งที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้เด็กกลับตนเป็นคนดี โดยมีได้มีวัตถุประสงค์ที่จะทำการลงโทษ เนื่องจากเด็กและเยาวชนยังอ่อนต่อวัย ความรู้สึกนึกคิดไม่เท่ากับผู้ใหญ่อาจจะกระทำความผิดไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ประกอบกับมีวุฒิภาวะไม่เพียงพอที่จะมองเห็นถึงผลกระทบที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำของตนเองและง่ายต่อการกระทำผิด นอกจากนี้การกระทำผิดของเด็กส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากเจตนาชั่วร้ายแต่เกิดจากความตึงเครียด อายากรู้หรืออยากเห็น ดังนั้นถ้าสังคมเข้าไปจัดการกับเด็กกระทำผิดเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ก็เป็นการทำลายทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่า

ในส่วนของ การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ในชั้นสอบสวนนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นขั้นตอนแรกของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาประกอบกับบทบัญญัติกฎหมายของไทยแล้วจะเห็นได้ว่าวิธีการที่ใช้กับเด็กและเยาวชนในชั้นสอบสวนนี้ยังมีได้คุ้มครองประโยชน์สูงสุดของเด็กเท่าที่ควร ทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม กล่าวคือ

วิธีปฏิบัติและขั้นตอนการสอบสวนคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 จะเริ่มตั้งแต่การดำเนินการจับกุม โดยเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

- (1) พนักงานผู้จับกุมจะต้องแจ้งการจับกุมไปยังบุคคลดังต่อไปนี้โดยไม่ชักช้า
 - ก. ผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ
 - ข. บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่

(2) พนักงานสอบสวนจะต้องทำการเกี่ยวกับการถามปากคำเด็กหรือเยาวชนให้เสร็จภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนนั้นมาถึงสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ห้ามมิให้ควบคุมเด็กหรือเยาวชนนั้นไว้ปะปนกับผู้ใหญ่และห้ามมิให้ควบคุมไว้ในห้องขังที่จัดไว้สำหรับผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ ต่อจากนั้นเมื่อพนักงานสอบสวนถามปากคำเด็กหรือเยาวชนนั้นแล้วต้องส่งเด็กหรือเยาวชนนั้นไปควบคุมไว้ระหว่างสอบสวนที่สถานพินิจซึ่งเด็กและเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ

(3) การปล่อยชั่วคราวนั้น เมื่อมีการส่งตัวเด็กหรือเยาวชนมายังสถานพินิจ ผู้อำนวยการสถานพินิจจะควบคุมเด็กหรือเยาวชนไว้ในสถานพินิจหรือจะปล่อยชั่วคราวโดยมอบตัวเด็กหรือเยาวชนให้แก่บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยโดยไม่มีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้ หรือจะมอบตัวเด็กหรือเยาวชนไว้กับบุคคลหรือองค์กรที่เห็นสมควรก็ได้ โดยเป็นเรื่องที่กฎหมายให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้ใช้ดุลพินิจว่าจะดำเนินการอย่างไรให้เป็นประโยชน์แก่เด็กหรือเยาวชนมากที่สุด

ในปัจจุบันพบว่า จำนวนเด็กในสถานพินิจนั้นมีมากกว่าจำนวนบุคลากรและทรัพยากรที่รัฐจะจัดหามารองรับหรือสามารถดูแลเยียวยาอย่างถูกต้องเหมาะสม จึงทำให้การดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูเด็กเหล่านี้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะขั้นตอนในชั้นสอบสวนนี้อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดได้ โดยการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนในระหว่างสอบสวนอาจมีระยะเวลานาน โดยไม่จำเป็น อีกทั้งการนำเด็กหรือเยาวชนมาควบคุมตัวไว้ในสถานที่อันจำกัดเพื่อป้องกันมิให้เด็กหรือเยาวชนนั้นหลบหนี แม้จะมีการดูแลอย่างใกล้ชิดแต่อาจส่งผลให้เด็กได้รับความทุกข์ทรมานจากผู้ดูแลบางคนที่ขาดความเมตตา และอาจส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของเด็กและเยาวชน

นอกจากนี้ยังมีกรณีที่ระยะทางจากสถานที่ทำการของพนักงานสอบสวนกับสถานพินิจที่อยู่ในเขตอำนาจมีความห่างไกลกันจึงส่งผลให้เสียเวลาและค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็นในการควบคุมตัวเด็กเพื่อไปส่งยังสถานพินิจที่อยู่ในเขตอำนาจดังกล่าว แล้วให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้พิจารณาว่าจะควบคุมตัวไว้หรือปล่อยชั่วคราว อันเป็นการลดรอนสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานของเด็กหรือเยาวชน ทำให้เด็กหรือเยาวชนมิได้รับการกลับคืนสู่บิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนที่เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องส่งตัวเด็กหรือเยาวชนต่อไปยังสถานพินิจนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีการดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่แล้วกลับกลายเป็นว่า ผู้ใหญ่ที่ต้องหาว่ากระทำความผิดได้รับการปล่อยชั่วคราวรวดเร็วกว่าเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เนื่องจากมีกฎหมายให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนที่จะพิจารณาปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ได้ ซึ่งหากได้มีการศึกษาเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสมให้เด็กหรือเยาวชนได้รับความคุ้มครอง

เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก อีกทั้งยังได้รับการปฏิบัติดูแลอย่างเหมาะสม บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาคาดว่าอาจจะนำไปใช้เป็นแนวทางในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวความคิดทั่วไป ทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็ก แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหากรณีการควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาในระหว่างสอบสวน
2. เพื่อให้ทราบถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแก่เด็กและเยาวชน อันนำไปสู่การกำหนดวิธีการที่เหมาะสมแก่เด็กหรือเยาวชนต่อไป
3. เพื่อให้ทราบถึงขั้นตอนทางกฎหมายต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อเด็กหรือเยาวชน รวมทั้งศึกษาถึงปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางในการแสวงหามาตรการทางกฎหมายและมาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสม สำหรับปัญหากรณีการควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาในระหว่างสอบสวน
4. เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล และสถานพินิจร่วมมือกันเพื่อพัฒนาคุ้มครองรักษาประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 50 กำหนดว่า เมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องถามปากคำเด็กหรือเยาวชนให้เสร็จภายใน 24 ชั่วโมง แล้วให้ส่งตัวไปยังสถานพินิจให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการปล่อยตัวเด็กและเยาวชนต่อไป ขั้นตอนต่าง ๆ ส่งผลกระทบต่อเด็กหรือเยาวชนโดยทำให้ถูกควบคุมตัวเป็นระยะเวลานาน และเป็นการขัดต่อประโยชน์สูงสุดของเด็กโดยมิได้กลับคืนสู่บิดามารดาหรือผู้ปกครองโดยเร็ว ดังนั้น เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่เด็กหรือเยาวชนจึงสมควรกำหนดวิธีการควบคุมและการปล่อยชั่วคราวเด็กหรือเยาวชนที่เหมาะสมต่อไป

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเพื่อเรียบเรียงวิทยานิพนธ์นี้ มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะส่วนที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้น โดยจะศึกษาถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนของเจ้าพนักงานตำรวจในชั้นก่อนพิจารณาของศาลว่ามีสิทธิและหน้าที่ในการควบคุมและการปล่อยชั่วคราวเพียงใดจึงจะเป็นประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชน นอกจากนี้จะมุ่งเน้นศึกษามาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมสำหรับปัญหาดังกล่าวด้วย เนื่องจากปัญหาดังกล่าวนี้เป็นปัญหาที่สำคัญยิ่ง อีกทั้งยังเป็นปัญหาที่กระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชนด้วย

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีว่าด้วยสาเหตุของการกระทำ ความผิดของเด็ก แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา
2. ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ที่นำมาใช้แก่เด็กหรือเยาวชนในชั้นสอบสวน
3. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของการควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาในระหว่างสอบสวนซึ่งจะนำไปสู่แนวทางในการแสวงหามาตรการทางกฎหมายและมาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสม
4. ผลของการศึกษาวิจัย จะก่อให้เกิดข้อสรุปอันสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในด้านวิชาการสามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับพิจารณาปรับปรุงแก้ไขวิธีการควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาในชั้นสอบสวน ซึ่งจัดว่าเป็นการช่วยคุ้มครองให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและตามหลักสิทธิมนุษยชน

1.6 วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

วิธีการศึกษาจะใช้วิธีการวิจัยทางนิติศาสตร์ (Legal Research) โดยทำการค้นคว้าวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับปัญหากรณีการควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาในระหว่างสอบสวน ทั้งนี้เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงหลักการและแนวทาง โดยจะศึกษาเปรียบเทียบจากเอกสารดังต่อไปนี้

ก. หลักกฎหมายอาญาของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะรูปแบบและบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศที่มีความแตกต่างกันนี้เหมาะสมที่จะนำมาพิจารณาเปรียบเทียบเพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาหามาตรการทางกฎหมายและมาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาในระหว่างสอบสวน

ข. หลักกฎหมายอาญารวมทั้งหลักกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหากรณีการควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาในระหว่างสอบสวน

ค. เอกสารทั่วไป ได้แก่ หนังสือ บทความ เอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหากรณีการควบคุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาในระหว่างสอบสวน